

ร่วมกันปฏิรูปประเทศไทยแบบถาวร

มาตรวัดปัญญาชน

การมีความรู้สูง การมีปริญญาหรือการมีตำแหน่งสูงอาจไม่ใช่ตัวชี้วัดความคุณภาพความเป็นปัญญาชนหรือไม่เป็นปัญญาชน ความเป็นปัญญาชนเป็นนามธรรมที่แตกต่างกันตามความเห็นหรือความรู้สึกของผู้มอง ...ในทางการเมืองเราจะพบปรากฏการณ์ประทับตรากันไปมาเช่น ...ปัญญาชนของคนกลุ่มหนึ่งไม่ใช่ปัญญาชนของอีกกลุ่มหนึ่ง หรือกลับกันอยู่เนืองๆ

วิธีหนึ่งที่จะใช้วัดความเป็นปัญญาชนได้คือการพิจารณาจาก **ลักษณะเชิงพฤติกรรม** ที่พอพิจารณาได้ว่าเข้าหรือไม่เข้าลักษณะของ **“อุปนิสัยอันจำเป็นยิ่งของปัญญาชน”** (essential intellectual trait) ซึ่งมี ๘ ประการที่ยังจะต้องได้ **“มาตรฐานทางปัญญาสากล”** (intellectual standard) อีกด้วยจึงจะถือได้ว่าเป็นปัญญาชน การวัดทำได้โดยการสังเกตพฤติกรรมของตนเองหรือของผู้อื่นมาเปรียบเทียบ กับตัวชี้วัดเชิงพฤติกรรมตามรายการในตารางต่อไปนี้

ลักษณะอุปนิสัยอันจำเป็นยิ่งของปัญญาชน (Essential Intellectual Trait)

ลักษณะพึงประสงค์	ลักษณะที่พึงหลีกเลี่ยง
<p>มีความถ่อมตัวเชิงปัญญา (Intellectual Humility)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. สำนึกอยู่ตลอดเวลาว่าตนมีความรู้จำกัด 2. ไวต่อสภาวะแวดล้อมที่จะชักนำให้คิดเข้าข้างตนเอง 3. ตระหนักถึงภาวะการกำลังหลอกตนเอง รู้ว่าตนลำเอียงและรู้ว่าตนกำลังเตี้ยดฉันท์แล้วห้ามใจได้ 4. ยอมรับฟังแนวคิดของผู้อื่นที่แตกต่างได้อย่างจริงจัง 5. ไม่อ้าวว่ารู้มากไปกว่าที่ตนรู้จริง 6. ถ่อมตน ไม่คุยโม้โอ้อวด 	<p>มีความหยิ่งยโสเชิงปัญญา (Intellectual Arrogance)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. นึกเอาเองว่าตนมีความรู้มากกว่าหรือสูงกว่าผู้อื่น 2. ไม่เคยตระหนักได้ว่าตนคิดเข้าข้างตัวเองเป็นประจำ 3. ไม่รู้ตัวว่าตนกำลังหลอกหลวงตัวเอง กำลังมีความลำเอียงและกำลังมีความเตี้ยดฉันท์ถึงเกลียดชัง 4. ยอมรับแนวคิดของผู้อื่นที่แตกต่างไม่ได้แม้แต่น้อย 5. ชอบอ้างว่ารู้ ทั้งๆ ที่ไม่รู้จักจริง 6. ชอบคุยโม้โอ้อวด ชอบแสดงตนว่ามีสถานะสูงส่งกว่าผู้อื่น
<p>มีความกล้าหาญเชิงปัญญา (Intellectual Courage)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. กล้าเผชิญและแสดงความคิด ความเชื่อหรือแง่คิดที่ถูกต้องทั้งในแง่บวกและแง่ลบได้อย่างจริงจัง 2. กล้าแสดงความคิดที่อาจถูกกล่าวหาว่าเป็นคนแผลงหรือเป็นบุคคลอันตรายจากผู้อื่น 3. กล้าแสดงความคิดที่อาจแย้งกับความเชื่อผิดๆ ของสังคมหรือที่ต่างจากแนวคิดที่ได้รับการบอกย่ำพร่ำสอนมา 4. กล้ายอมรับโทษทัณฑ์ของการคิดที่ไม่สอดคล้องตามผู้อื่นหรือตามกลุ่มชนที่อาจรุนแรงมาก 5. กล้าที่จะไม่ยอมรับประเพณีผิดๆ ที่ “กลุ่มปลุกฝังให้เรียนรู้” หลังจากที่ตนใช้วิจารณ์ญาณแล้ว 	<p>มีความขลาดกลัวเชิงปัญญา (Intellectual Cowardice)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ไม่กล้าเผชิญหรือแสดงความคิด ความเชื่อหรือแง่คิดที่ถูกต้องทั้งในแง่บวกและแง่ลบเพราะกลัวถูกค้าน 2. ไม่กล้าแสดงความคิดที่ถูกต้องเพราะกลัวการถูกกล่าวหาว่าเป็นคนประหลาด เป็นปรปักษ์หรือเป็นบุคคลอันตราย 3. ไม่กล้าแสดงความคิดที่อาจแย้งกับความเชื่อของกลุ่มหรือความเชื่อที่ได้รับการบอกย่ำพร่ำสอนมา 4. กลัวโทษทัณฑ์ที่แม้ไม่ถึงกับรุนแรงที่อาจตามมาจากผลของการคิดที่ไม่สอดคล้องตามกลุ่มของตน 5. ยอมรับประเพณีที่ “กลุ่มบอกให้เรียนรู้” อย่างผลิผลลามโดยขาดวิจารณ์ญาณเพราะ ...กลัว

<p>มีความร่วมรู้สึกเชิงปัญญา (Intellectual Empathy)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีสำนึกที่จะนำเอาใจเขามาใส่ใจเราอย่างจริงจัง มองผู้อื่นด้วยเจตนาดี 2. ไม่ใช้อัตตาตัวเองมาตีตราผู้อื่นโดยอาศัยความรู้สึกฉับพลันที่เกิดจากความเชื่อที่ตนมีอยู่เดิม 3. ใช้แง่คิดและเหตุผลของคู่ปรปักษ์มาสมมุติเป็นแง่คิดและเหตุผลของตนอยู่เสมอ 4. มักจำลองการถูกกระทำของคู่ปรปักษ์ว่าเป็นการถูกกระทำของตนดูบ้างเพื่อจะได้เข้าใจผู้อื่นได้ดีขึ้น 	<p>ใจแคบเชิงปัญญา (Intellectual Narrow-minded)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ไม่เห็นอกเห็นใจผู้ถูกกระทำ ไม่มีสำนึกในการเอาใจเขามาใส่ใจเราอย่างจริงจัง มองผู้อื่นแต่ในทางร้าย 2. ใช้ความรู้สึกหรืออัตตาของตนตีตราผู้อื่นโดยทันที โดยให้ความเชื่อหรือความเกลียดชังที่มีอยู่เดิม 3. ไม่ยอมรับฟังการใช้เหตุผลใดๆ ของคู่ปรปักษ์แม้จะเป็นหลักฐานที่ถูกต้อง 4. ไม่ยอมจำลองเหตุการณ์ที่คู่ปรปักษ์ถูกกระทำมาเปรียบว่าเป็นตนเอง ไม่พยายามทำความเข้าใจผู้อื่น
<p>ความเป็นอิสระเชิงปัญญา (Intellectual Autonomy)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถควบคุมความเชื่อ, คุณค่า, และการลงความเห็นของตนเองได้อย่างมีเหตุผล 2. ใช้วิจารณ์ญาณที่เป็นอุดมคติของตนควบคุมกระบวนการคิดของตนเองได้ 3. มีการวิเคราะห์และประเมินความเชื่อของตนบนพื้นฐานของเหตุผลและหลักฐานที่ถูกต้องอยู่เสมอ 4. <i>ถาม</i> เมื่อมีเหตุผลที่จะถาม <i>เชื่อ</i> เมื่อมีเหตุผลที่เชื่อถือได้และ <i>เห็นตาม</i> เมื่อมีเหตุผลที่เห็นตามได้ แม้จะแตกต่างจากความเห็นของกลุ่ม 	<p>การว่าตามกันเชิงปัญญา (Intellectual Conformity)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ไม่ยอมใช้เหตุผลเพื่อควบคุมความเชื่อ, คุณค่า และการลงความเห็นของตน ยอมเชื่อตามกลุ่มโดยง่าย 2. ไม่ยอมใช้วิจารณ์ญาณเพื่อควบคุมการคิดของตนเองเอียงเอียงเลือกใช้แต่วิธีคิดของกลุ่ม 3. ไม่ยอมวิเคราะห์และประเมินความเชื่อของตนบนพื้นฐานของเหตุผลและหลักฐานที่ถูกต้อง 4. ไม่ยอม <i>ถาม</i> ใดๆ ที่มีเหตุผลที่จะถาม ไม่ยอม <i>เชื่อ</i> แม้จะมีเหตุผลที่เชื่อได้ ไม่ยอม <i>เห็นตาม</i> ใดๆ ที่มีเหตุผลที่เห็นตามได้..เพราะไม่ไปทำตามกลุ่ม
<p>ความซื่อสัตย์สุจริตเชิงปัญญา (Intellectual Integrity)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ยอมรับ ยึดมั่นและซื่อสัตย์ต่อความคิดที่มีเหตุผลถูกต้อง ทำตามที่ตนพูด 2. ใช้มาตรฐานเชิงปัญญาขณะคิดอย่างคงเส้นคงวา 3. ยึดมั่นอย่างเหนียวแน่นที่จะใช้หลักฐานและข้อพิสูจน์ด้วยมาตรฐานเดียวกันทั้งกับตนเองและกับคู่โต้แย้งหรือคู่ปรปักษ์ 4. กระทำสิ่งที่ตนสนับสนุนให้ผู้อื่นทำ 5. ยอมรับความไม่ตรงกันและความไม่คงเส้นคงวาในการคิดของตนได้อย่างสุจริตใจ 	<p>การหลอกลวงเชิงปัญญา (Intellectual Hypocrisy)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ไม่เคยซื่อสัตย์ต่อความคิดของตนที่แม้จะมีความถูกต้อง ชอบพูดอย่างทำอย่าง เสแสร้งพูด ปลิ้นปล้อน 2. ไม่ใช้มาตรฐานเชิงปัญญาขณะคิด หรือใช้อย่างไม่คงเส้นคงวา หรือเลือกใช้เฉพาะที่ตนจะได้ประโยชน์ 3. เลือกที่จะใช้หลักฐานและข้อพิสูจน์กรณีด้วยมาตรฐานที่ต่างกันระหว่างของตนเองและของคู่ปรปักษ์ 4. กระทำสิ่งที่ตนเคยคัดค้านไม่ให้ผู้อื่นทำเป็นประจำ 5. ไม่เคยยอมรับความไม่ตรงกันและความไม่คงเส้นคงวาในการคิดของตน
<p>ความวิริยะอุตสาหะเชิงปัญญา (Intellectual Perseverance)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีสำนึกว่าจะต้องใช้วิจารณ์ญาณและความจริงโดยไม่กลัวความยากลำบาก ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและความไม่สมหวัง 2. ยึดมั่นในในหลักการที่มีเหตุผลท่ามกลางการต่อต้านอย่างไม่มีเหตุผลของคู่โต้แย้ง 3. ดิ้นรนต่อสู้กับความสับสนและคำถามที่ยังหาคำตอบไม่ได้เป็นระยะเวลาอันนานเพื่อให้ได้มาซึ่งความเข้าใจหรือการหยั่งรู้ที่คมชัด 	<p>การเกียจคร้านเชิงปัญญา (Intellectual Laziness)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ขี้เกียจใช้วิจารณ์ญาณและไตร่ตรองหาความจริง ไม่ชอบความยากลำบาก ขี้เกียจต่อสู้กับอุปสรรคและความไม่สมหวัง 2. เกียจคร้านที่จะยึดมั่นในหลักการที่มีเหตุผลใดๆ ครั้นที่จะต่อต้านกับสิ่งที่ไร้เหตุผลของคู่ปรปักษ์ 3. ขี้เกียจดิ้นรนต่อสู้กับความสับสนและขี้เกียจค้นหาข้อมูลเพื่อตอบคำถามที่ยังหาคำตอบยังไม่ได้

<p style="text-align: center;">ความเชื่อมั่นในเหตุผล (Confidence in Reason)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เชื่อมั่นว่าผลประโยชน์ของบุคคล/มวลมนุษย์จะเกิดจากการมีเหตุมีผลที่เสรีที่สุดได้...ในระยะยาว 2. สนับสนุนให้คนลงความเห็นหรือหาข้อสรุปได้เอง ด้วยความรู้ที่มี เหตุผลว่า...นี่คือ<u>ทางออกของประเทศ</u> 3. เชื่อมั่นว่าเราสามารถบ่มเพาะให้คนเรียนรู้วิธีคิด ด้วยแง่คิดที่ประกอบด้วยเหตุผลที่มีตรรกะ ได้เอง 4. เชื่อมั่นว่าคนสามารถโน้มน้าวระหว่างกันเองได้ด้วยเหตุผลที่มีตรรกะ ...ทั้งๆ ที่รู้ว่าจิตมนุษย์และความเชื่อของสังคม มีอุปสรรคที่ฝังลึกธรรมชาติคือความเห็นแก่ตัวและเห็นแก่ฝูง 	<p style="text-align: center;">ความไม่เชื่อในเหตุผล/หลักฐาน (Distrust of reason and Evidence)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ไม่เชื่อว่าประโยชน์ของบุคคลและมวลมนุษย์ในระยะยาวจะเกิดได้จากการมีเหตุมีผลที่เสรี 2. ไม่สนับสนุนให้คนลงความเห็นหรือหาข้อสรุปด้วยตนเอง เชื่อว่าการมีเหตุผลไม่ใช่ทางออกของประเทศ 3. ไม่เชื่อว่าการบ่มเพาะให้คนเรียนรู้วิธีคิด ด้วยแง่คิดที่มีเหตุผลและมีตรรกะ เป็นสิ่งที่สามารถทำได้ 4. ไม่เชื่อว่าคนสามารถโน้มน้าวกันเองได้ด้วยเหตุผลที่มีตรรกะ จะโน้มน้าวได้ก็ด้วยเหตุผลที่ประดิษฐ์ขึ้นเฉพาะกิจ (...เพราะมนุษย์มีสัญชาตญาณเดิมตามธรรมชาติของสัตว์ฝูงที่ยังคงแฝงลึกอยู่ในสมองโบราณ)
<p style="text-align: center;">การมีใจยุติธรรม (Fair mindedness)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีสำนึกถึงความจำเป็นที่จะต้องมองในทุกๆ แง่คิด โดยไม่ลงความเห็นที่เข้าข้างตนเองหรือเข้าข้างผลประโยชน์ตนหรือพวกพ้อง ของชุมชนหรือของประเทศชาติของตน 2. อิงมาตรฐานเชิงปัญญาอย่างเหนียวแน่นโดยปราศจากการอิงกับข้อได้เปรียบหรือประโยชน์แอบแฝงของตนหรือของกลุ่ม 	<p style="text-align: center;">ความอยุติธรรมเชิงปัญญา (Intellectual Unfairness)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เลือกมองเฉพาะแง่คิดที่เข้าข้างตน เข้าข้างเพื่อนพวกพ้อง ชุมชน ประเทศชาติหรือศาสนาของตน เลือกเฉพาะมุมมองที่ให้ประโยชน์ที่แอบแฝงอยู่ของตนหรือกลุ่มของตน 2. ไม่ยึดมาตรฐานเชิงปัญญา ใช้มาตรฐานกับคู่ปรปักษ์ในกรณีเดียวกันสูงกว่าที่ใช้กับตน กับพรรคพวกหรือกับประเทศของตน

เดชา บุญค้ำ ดัดแปลงจาก (น. ๑๖-๑๗): http://www.criticalthinking.org/files/CT_Concepts-Thai.pdf

หน้าถัดไป....

มาตรฐานทางปัญญาสากล (Universal Intellectual Standards)

มาตรฐานทางปัญญาสากล (Universal Intellectual Standards)

มาตรฐานการคิดเชิงปัญญาอย่างสากล ...คือมาตรฐานที่ใช้ทั่วไปเพื่อทำให้วิธีคิดที่มีคุณภาพสูงสามารถซึมซับเข้าไปในกระบวนการคิดของ (คนไทย.. ความหวังของชาติ) ทุกคน และทำให้มันค่อย ๆ กลายเป็นสิ่งที่คอยกระชับเตือนในสมองขณะให้เหตุผลจนติดเป็นนิสัย ...นิสัยที่ ทำให้คนธรรมดาสามารถคิดอย่างปัญญาชนแทนได้

ความกระจ่าง:

ถ้าคำแถลงไม่กระจ่าง การถกเถียงก็ยากที่จะถูกต้องตรงประเด็น เพราะผู้แถลงก็ยังไม่รู้ว่าเรื่องที่กล่าวไปนั้นแท้จริงแล้วคืออะไรกันแน่ เช่น “เราจะทำอะไรได้บ้างในเมื่อการศึกษาของไทยเราด้อยกว่าประเทศอื่น?” ซึ่งลอย ๆ ไม่กระจ่าง ตอบยาก ดูๆ ไปต่อไม่ถูก คำถามแบบกระจ่างที่มีแนวโน้มไปสู่การถกเถียงที่ถูกต้องตรงประเด็นจึงอาจเป็น เช่น “นักการศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะทำอะไรได้บ้างที่จะประกันได้ว่านิสิตทุกคน-ทุกระดับจะต้องได้เรียนวิชาเกี่ยวกับทักษะในการคิดเพื่อให้บัณฑิตทุกคนที่จบออกไปสามารถตัดสินใจได้ดียิ่งในการทำงานจริง” เป็นต้น

ความถูกต้อง:

คำแถลงอาจกระจ่างแจ่มแจ้งแต่ไม่ถูกต้อง เช่น “สุนัขมีน้ำหนักประมาณ 140 กิโลกรัม”

ความแม่นยำ:

คำแถลงอาจชัดเจนและถูกต้องแต่ไม่แม่นยำ เช่น “อู๊ดน้ำหนักเกิน” (เราไม่ทราบว่าอู๊ดน้ำหนักเกินไป 1 กิโลกรัมหรือ 35 กิโลกรัม)

ความตรงประเด็น:

คำแถลงอาจชัดเจนถูกต้องและแม่นยำแต่ไม่ตรงประเด็น เช่น นิสิตนักศึกษาบางคนคิดว่าความพยายามอย่างมากของตนที่ทุ่มเทให้แก่วิชาเรียนนั้นควรนำมาใช้ในการขอเพิ่มเกรดได้ ซึ่ง “ความพยายาม” ในที่นี้ใช้ไม่ได้กับการวัดคุณภาพการเรียนของนิสิตนักศึกษาผู้นั้น เพราะการให้เกรดเป็นการวัดจากความรู้ความเข้าใจ ดังนั้น ความพยายามจึงไม่ตรงประเด็นกับ การให้ระดับเกรด

ความลึก:

คำแถลงอาจกระจ่าง ถูกต้อง แม่นยำ ตรงประเด็นแต่ผิวเผิน (ขาดความลึก) เช่นคำแถลงที่มักใช้ปรัมเด็กและวัยรุ่นให้ห่างจากยาเสพติด... “ก๊อบก๊อบไปซะสิ” ซึ่งเป็นคำกล่าวที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ซับซ้อนและแพร่กระจายซับซ้อนอย่างรุนแรงในหมู่เยาวชน คำแถลงนี้จึงไม่ได้ตอบรับกับความซับซ้อนของปัญหา

ความกว้าง:

ยังมีแง่คิดอื่นที่จำเป็นต้องพิจารณาอีกหรือไม่? มีทางอื่นที่จะมองคำถามนี้อีกหรือไม่? คำแถลงนี้จะเป็นอย่างไรในจุดยืนของฝ่ายอนุรักษ? คำแถลงนี้จะเป็นอย่างไรในจุดยืนของฝ่าย...? ฯลฯ การให้เหตุผลอาจแจ่มแจ้ง ถูกต้อง เฉพาะตรงประเด็นและลึก แต่ขาดความกว้าง (เช่นการโต้เถียงในจุดยืนของฝ่ายอนุรักษนิยมหรือในฝ่ายเสรีนิยมที่มีกลลึง แต่เป็นการรับรู้เหตุผลเฉพาะที่เกิดจากฝ่ายเดียว ที่มีกลลึงแง่คิดด้านอื่นๆ ของผู้ที่อาจได้รับผลกระทบ)

ตรรกะ:

เหตุผลนี้มีความสมเหตุสมผลหรือไม่? เป็นไปตามหัวเรื่องที่เราพูดไปแล้วหรือไม่? เป็นไปตามนั้นได้อย่างไร? ก่อนหน้านี้ว่าไปทางหนึ่งแต่ตอนนี้กลับว่าไปอีกทางหนึ่ง, มองไม่ออกว่าจะไปได้อย่างไร เป็นต้น เมื่อเรานำเอาความคิดหลากหลายที่ถกเถียงกันมาหลอมรวมด้วยระเบียบวิธีการบางอย่าง....ถ้า ความคิดรวมที่ได้ส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างสมเหตุสมผล ความคิดนั้นก็จะมีตรรกะ” แต่เมื่อประกอบรวมกันแล้ว ไม่ส่งเสริมกันและมีความขัดแย้งกันในบางแง่หรือหลายแง่ การประกอบความคิดนั้นก็จะมี “ขาดตรรกะ” ผิดค้นหาตรรกะในเหตุผลประดิษฐ์เฉพาะกิจโดยเฉพาะทางการเมืองว่ามีมากน้อยเพียงใด

ความยุติธรรม:

ได้พิจารณาแง่คิดทั้งหมดแล้วด้วยความสุจริตใจหรือไม่? เรามักเป็นข้อมูลข่าวสารเพื่อรักษามุมมองของเราบ้างหรือไม่? เราหวังผลประโยชน์ที่ฝังลึกโดยไม่รู้ตัวของเรามากกว่าความดีงามบ้างหรือไม่? ...เพราะโดยธรรมชาติเราจะคิดด้วยแง่คิดและมุมมองที่มีแนวโน้มให้ประโยชน์มาทางเราและพรรคพวก